

ПРІОРИТЕТНІ ГАЛУЗІ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

F. Uzunov,

Ph.D., associate Professor, first Pro-rector of the University of Economics and management

PRIORITY SECTORS OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIPS IN UKRAINE

У статті визначено пріоритетні галузі розвитку державно-приватного партнерства в Україні. Розглянуто основні принципи заснування та функціонування державно-приватних партнерств. Визначено основні завдання розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

The article defines the priority sectors of development of public-private partnership in Ukraine. Describes the main principles of creation and functioning of public-private partnerships. Identify key task of public-private partnership in Ukraine.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, партнерство, принципи, пріоритетні галузі
Key words: public-private partnership, partnership, principles, priority sectors

ВСТУП

Забезпечення державно-приватного партнерства в Україні, партнерські відносини держави та бізнесу в національній економіці мають значний нереалізований потенціал у контексті підвищення якості надання суспільних послуг, модернізації об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури, активізації внутрішніх інноваційно-інвестиційних процесів, зниження рівня корупції та тінізації національної економіки, нагромадження соціального капіталу.

ПОСТАНОВКА ЗАДАЧІ

Задачами статті є:

- визначити пріоритетні галузі розвитку державно-приватного партнерства в Україні;
- розглянути основні принципи заснування та функціонування державно-приватних партнерств;
- визначити основні завдання розвитку державно-приватного партнерства в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У науковому середовищі пріоритетні галузі розвитку державно-приватного партнерства розглянуті в працях таких учених, як Б. Дезілець, В. Ребок, В.Г. Варнавський, І.В. Запатріна, С.Д. Данасарова, А.П. Денисенко, Є.В. Ковешнікова, О. Маслюківська, В.А. Михеєв, О.М. Полякова, Е.Р. Уайт, Ю.Шевчук та інші.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Практичний досвід впровадження державно-приватного партнерства у багатьох країнах світу демонструє, що ця форма співробітництва між публічними та приватними організаціями повинна бути заснована на базових принципах. Основні принципи заснування та функціонування державно-приватних партнерств наведено в таблиці 1 [2].

Дотримання зазначених принципів сприятиме ефективній реалізації таких основних завдань розвитку державно-приватного партнерства в Україні:

1) залучення фінансових ресурсів для модернізації виробничої та соціальної інфраструктури. Вирішення проблеми модернізації об'єктів виробничої та соціальної інфраструктури в Україні є одним із пріоритетів державної інноваційно-інвестиційної політики, спрямованої на залучення приватних інвестицій за умов бюджетного дефіциту та недостатності наявного державного фінансування. Особливої гостроти ця проблема набула в період фінансових кризових потрясінь останніх років;

2) використання знань та досвіду партнерів у реалізації проектів державно-приватного партнерства, в т. ч. у сфері забезпечення функціонування інфраструктурних об'єктів з боку держави, а також фінансових можливостей застосування новітніх ресурсозберігаючих технологій та методів управління з боку приватного партнера;

3) поєднання зусиль держави та приватного сектора з метою реалізації суспільно важливих проектів, зокрема об'єктів державної власності з боку державного сектора та фінансових, технологічних, управлінських ресурсів з боку приватного сектора. Важливо взяти до уваги, що розвиток партнерських стосунків між державою та приватним сектором в Україні сприятиме відновленню втраченого соціального капіталу, на основі розвитку цивілізованих відносин довіри між економічними суб'єктами.

Одним із основних напрямів розвитку державно-приватного партнерства у найближчій перспективі є визначення пріоритетних галузей та реалізація пілотних проектів державно-приватного партнерства.

На думку сучасних дослідників, використання механізмів державно-приватного партнерства в Україні, в першу чергу, повинно бути спрямовано на ліквідацію так

Таблиця 1. Основні принципи заснування та функціонування державно-приватних партнерств

Назва принципу	Опис принципу
Прозорість	Надання органами влади повної інформації інвесторам, концесіонерам, усім зацікавленим сторонам
Рівноправність	Створення рівних умов щодо залучення до партнерства для всіх потенційних приватних партнерів
Підзвітність	Відповідальність усіх партнерів перед громадськістю і взаємні зобов'язання, які є визначеними в договірному порядку
Законність	Створення партнерств у формі, яка дозволяється чинним законодавством та іншою нормативно-правовою базою
Зрозумілість і передбачуваність	Зрозумілість формулювання умов партнерства, зокрема у відповідному договорі, забезпечення можливості їх виконання без суттєвих змін
Врахування специфіки	Формування партнерств із врахуванням особливих потреб певного регіону (території, громади), галузі соціально-економічного життя
Економічна та фінансова сталість	Врахування рівня споживання послуг, що створюються в результаті партнерства, і позитивних наслідків для розвитку економіки в цілому
Гнучкість	Забезпечення можливості швидкого реагування та врахування змін у середовищі, в якому діє партнерство
Рівність	Забезпечення доступу до послуг для соціально вразливих прошарків населення, зокрема бідних
Соціальне залучення	Створення умов для залучення до процесу планування та реалізації партнерств різних суспільних груп

Джерело: [2].

званих "інфраструктурних розривів" шляхом модернізації автошляхів та залізниць, аеро- та морських портів, енергетики та зв'язку. Зазначені об'єкти є привабливими для приватного сектора, оскільки вони здатні приносити значну економічну вигоду на основі поєднання будівництва з наданням суміжних послуг [4, с. 174]. У цьому контексті пріоритетними галузями розвитку державно-приватного партнерства в Україні є: тепло- та водопостачання, енергетика.

Житлово-комунальне господарство (ЖКГ) України перебуває нині у вкрай зношеному стані. Так, на 1 січня 2010 року дебіторська та кредиторська заборгованість галузі становила відповідно 11,1 млрд та 11,4 млрд грн. Крім того, збитки підприємств цієї галузі за підсумками роботи у 2009 році становили 1,9 млрд грн. [9]. Водночас основні фонди вітчизняних підприємств ЖКГ характеризуються високим рівнем морального і фізичного зносу. Якість надання житлово-комунальних послуг населенню та господарюючим суб'єктам незадовільна, а на удосконалення та модернізацію об'єктів ЖКГ не вистачає бюджетних коштів;

— транспорт.

Як відомо, розширення автомобільних доріг загального користування в Україні відстає від швидкості зростання автомобільного транспорту в країні. У період 1990—2010 років протяжність автомобільних доріг в Україні майже не збільшувалася, при цьому їх щільність була в 6,6 разів нижчою, ніж у Франції (відповідно 0,28 та 1,84 км доріг на 1 кв. км площі країни). Загальна протяжність швидкісних доріг в Україні дорівнює 0,28 тис. км, у порівнянні з 12,5 тис. км у Німеччині та 7,1 тис. км у Франції, водночас обсяг фінансування доріг на 1 км в Україні відповідно у 5,5—6 разів менший, ніж у зазначених країнах [1].

Крім того, середня швидкість руху на автодорогах України у 2—3 рази нижча, ніж у західноєвропейських країнах, оскільки 51,1% автомобільних доріг в Україні не відповідають вимогам за рівністю, 39,2% — за міцністю [1].

Незадовільний стан транспортної галузі в Україні пояснюється такими чинниками:

- низьким рівнем інвестування;
- низькими тарифами на соціально значимі пасажирські перевезення, що підлягають державному регулюванню;
- обмеженим фінансуванням з державного та місцевих бюджетів;
- недостатністю коштів на просте відтворення основних фондів внаслідок заниження їх вартості та недостатнього рівня амортизаційних відрахувань;
- відсутністю інвестицій на умовах концесій,
- відсутністю державно-приватного партнерства;
- недосконалістю механізмів лізингу.

За цих обставин активний розвиток відносин державно-приватного партнерства в транспортній галузі України постає потужним фактором подолання її кризового стану та забезпечення дієвої модер-

нізації на інноваційних засадах;

— освіта.

Як відомо, основним механізмом фінансування освітніх послуг в Україні залишається бюджетне забезпечення, хоча частка приватних навчальних закладів різного рівня залишається значною. З 2008 по 2010 рік державні видатки на освіту зростали (2008 рік — 21,5 млрд грн. (8,9 % сукупних видатків), у 2009 році — 23,9 млрд грн. (відповідно 9,9%), у 2010 році — 28,8 млрд грн (відповідно 9,5%)). Водночас у 2011 році державні видатки на освіту зменшилися та становили 26,2 млрд грн. (відповідно 7,9% сукупних видатків).

При цьому за рахунок коштів Державного бюджету здійснюється централізоване фінансування переважної частини професійно-технічної освіти, вищої та післядипломної освіти (в рамках державного замовлення). Післядипломна освіта населення також частково фінансується за рахунок коштів Фонду загальнообов'язкового соціального страхування на випадок безробіття. Йдеться зокрема про послуги з професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації безробітних [7].

У цьому контексті слід звернути увагу на обсяги інвестицій у освіту. Якщо у період з 2005 до 2008 рік обсяги таких капіталовкладень збільшилися з 196,2 млн грн. до 478,1 млн грн., то у 2010 році вони скоротилися до рівня 294,7 млн грн. Водночас у 2011 році спостерігається збільшення обсягів інвестицій до 495,5 млн грн. або на 46,7% у порівнянні з відповідним періодом у 2010 році.

На думку сучасних дослідників, недостатня ефективність державних видатків на освіту зумовлена рядом чинників, основними серед яких залишаються недоліки організаційної структури галузі. Запровадження державно-приватного партнерства дозволить здійснити додаткові фінансові вкладення у освітню галузь з метою підвищення якості надання освітніх послуг;

— охорона здоров'я.

На думку вітчизняних дослідників, недосконалість та неадаптованість до ринкових реалій фінансових ме-

ханізмів функціонування даної галузі пов'язана з такими основними чинниками:

— нестачею ресурсного забезпечення охорони здоров'я, зокрема, низькою часткою витрат на охорону здоров'я відносно валового внутрішнього продукту (ВВП) України, яка в останні п'ять років коливається у межах 3 %. Разом з тим, слід наголосити, що даний показник є відносним, оскільки стосується суто державних видатків. Відповідно до даних національних рахунків, загальні витрати на охорону здоров'я в Україні коливаються в межах 5,5—6,5 % ВВП (як і у деяких країнах Східної та Центральної Європи). При цьому характерною особливістю України є перевищення недержавних джерел фінансування над державними;

— недосконалістю механізмів державного фінансування охорони здоров'я, зокрема, неефективністю ресурсного забезпечення галузі. Незважаючи на те, що з 2000 до 2011 року фінансування сфери охорони здоров'я збільшилось у номінальному вимірі майже у дев'ятеро (з 4,8 млрд грн. у 2000 році до 41,7 млрд грн. у 2010 році), а питома вага видатків на охорону здоров'я в загальному обсязі ВВП досягла 3,64 % (2009 рік — 2,9 %) [5], збільшення бюджетного фінансування сфери охорони здоров'я було пов'язане в основному з необхідністю підвищення заробітної плати медичним працівникам та індексом інфляції. Водночас об'єктивного покращення забезпечення галузі не відбувалося, що зумовлює зростання частки особистих витрат населення (як офіційних, так і неофіційних) і заміщення безоплатної медичної допомоги платною [8];

— високою вартістю ліків, неконтрольованою системою ціноутворення на лікарські засоби та недостатнім державним забезпеченням ліками [6]. При цьому лише 4—5 % витрат, необхідних для медикаментозного забезпечення сфери охорони здоров'я, покривається за рахунок бюджету — всі інші витрати лягають на пацієнтів. Навіть в умовах стаціонарного лікування переважну частку (понад 80 %) вартості ліків сплачують пацієнти, тоді як третина загальних витрат сфери охорони здоров'я спрямовується саме на медикаментозне забезпечення [3, с. 17];

— реалізація пілотних проектів державно-приватного партнерства.

Передбачає визначення сфери, об'єкта державної власності, що потребує модернізації; проведення прозорого конкурсу; формування плану виконання проекту, визначення джерел фінансування, умов розподілу ризиків, розрахунок майбутньої ефективності спільного проекту, моніторинг за дотриманням умов договору учасниками; визначення ефективності після завершення проекту ДПП, удосконалення інституційно-організаційного забезпечення на основі аналізу реалізованих проектів.

Таким чином, розвиток пріоритетних галузей державно-приватного партнерства сприятиме переходу економіки України зі стагнаційного посткризового стану у фазу стійкого соціально-економічного розвитку.

ВИСНОВКИ

До основних принципів заснування та функціонування державно-приватних партнерств відносимо:

- прозорість;
- рівноправність;

- підзвітність;
- законність;
- зрозумілість і передбачуваність;
- врахування специфіки;
- економічна та фінансова сталість та інші.

Дотримання зазначених принципів сприятиме ефективній реалізації таких основних завдань розвитку державно-приватного партнерства в Україні:

- 1) залучення фінансових ресурсів для модернізації виробничої та соціальної інфраструктури;
- 2) використання знань та досвіду партнерів у реалізації проектів державно-приватного партнерства;
- 3) поєднання зусиль держави та приватного сектора з метою реалізації суспільно важливих проектів.

Пріоритетними галузями розвитку державно-приватного партнерства в Україні є такі:

- тепло- та водопостачання, енергетика;
- транспорт;
- освіта;
- охорона здоров'я;
- реалізація пілотних проектів державно-приватного партнерства.

Література:

1. Державне агентство автомобільних доріг України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukravtodor.gov.ua/>
 2. Жук В.П. Управління інноваціями на принципах державно-приватного партнерства / В.П. Жук // Науковий вісник академії муніципального управління серія "Управління". — Випуск 4. — К., 2012. — С. 184—190.
 3. Лехан В.М. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір / В.М. Лехан, Г.О. Слабкий, М.В. Шевченко. — К.: Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України, 2009. — 48 с.
 4. Пильтій О.В. Рівень економічного розвитку та пріоритети публічно-приватного партнерства / О.В. Пильтій // Демографія та соціальна економіка. — 2012. — № 1 (17). — С. 165—176.
 5. Професійна спілка працівників охорони здоров'я України: інформація про соціально-економічну ситуацію в галузі охорони здоров'я у 2010 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://med-prof.org.ua/socialno-ekonomichnii-zakhist/informacija-pro-socialno-ekonomichnu-informaciju-v-galuzi-okhoroni-zdorovja/>
 6. Самооцінка населенням стану здоров'я та рівня доступності окремих видів медичної допомоги у 2009 році [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 7. Соціально-економічна захищеність населення України, за матеріалами вибіркового обстеження Держкомстату [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
 8. Статистичні дані Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 9. Фінансово-економічні показники роботи підприємств житлово-комунального господарства станом на 1 січня 2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minjkg.gov.ua>
- Стаття надійшла до редакції 04.04.2013 р.*